

До Спеціалізованої вченої ради Д 58.082.05
Західноукраїнського національного університету
Міністерства освіти і науки України

ВІДГУК

офіційного опонента

Резнік Надії Петрівни,

доктора економічних наук, професора кафедри менеджменту ім.

проф. Й.С. Завадського Національного університету біоресурсів та

природокористування України МОН України

на дисертаційну роботу

Сеника Юрія Ігоровича

на тему: «Організаційно-економічні механізми розвитку

конкурентоспроможності молокопереробного виробництва регіону», подану

на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю

08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка

Актуальність теми дослідження та її зв'язок із науковими темами,

програмами, планами

У сучасних умовах молокопереробна галузь відіграє ключову роль у забезпеченні продовольчої безпеки та сталого економічного розвитку регіонів України. Водночас, стрімкий розвиток технологій, глобалізація ринків та виклики, пов'язані з війною, створюють нові загрози для стабільності та конкурентоспроможності вітчизняних підприємств галузі. Це обумовлює необхідність розробки та впровадження ефективних організаційно-економічних механізмів, що сприяють розвитку конкурентоспроможності молокопереробних підприємств на регіональному рівні.

На сьогоднішній день підприємства молокопереробної галузі зіштовхуються із проблемами, пов'язаними зі збільшенням собівартості продукції, зниженням якості сировини, а також складнощами в управлінні

кадровими ресурсами через високу плинність та гендерну асиметрію на ринку праці. Необхідність впровадження інноваційних технологій, таких як «ощадливе виробництво» та система НАССР, стає критично важливою для підвищення якості продукції та забезпечення безпеки виробничих процесів.

Разом з цим, молокопереробні підприємства стикаються з обмеженістю ресурсів, що потребує застосування стратегічних підходів до управління виробничими процесами та розробки організаційно-економічних механізмів взаємодії між різними учасниками регіональної економіки. Формування ефективних кластерних моделей кооперації, розвиток корпоративного навчання та підвищення мотивації працівників можуть забезпечити суттєве зростання конкурентоспроможності підприємств.

Таким чином, дослідження організаційно-економічних механізмів розвитку конкурентоспроможності молокопереробного виробництва на регіональному рівні є вкрай актуальним. Від його успішного впровадження залежить не тільки стабільність функціонування окремих підприємств, але й економічна безпека регіону, що робить цю тему надзвичайно важливою в контексті стратегії економічного розвитку України.

У цьому контексті забезпечення конкурентоспроможності невеликих молокопереробних підприємств регіону на внутрішньому та зовнішньому ринках та з імпортованою продукцією. Це підтверджує актуальність теми дисертації Сеника Юрія Ігоровича «Організаційно-економічні механізми розвитку конкурентоспроможності молокопереробного виробництва регіону», що присвячена обґрунтуванню концептуальних засад, теоретико-методологічних основ та розробленню науково-методичних підходів і рекомендацій практичного характеру щодо удосконалення організаційно-економічних механізмів розвитку конкурентоспроможності молокопереробних підприємств у динамічних умовах функціонування національної економіки.

Дисертаційна робота є складовою частиною науково-дослідної роботи Західноукраїнського національного університету. Зокрема, дослідження

проводилось в рамках таких тем: «Підвищення ефективності інноваційних складових компанії: глобалізація, цифровізація, трансформаційні зміни» (державний реєстраційний номер 0124U000415), «Підвищення ефективності діяльності підприємства, HR-аналітика та маркетингова складова» (державний реєстраційний номер 0124U000417), «Розроблення програми підвищення ефективності управління розвитком територіальної громади в умовах сучасних загроз» (державний реєстраційний номер 0122U000784).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації та їх достовірність. Наукові положення, висновки і рекомендації, представлені у дисертації, є обґрунтованими, логічними і взаємопов'язаними. Для проведення дослідження автором використано широкий спектр загальнологічних методів дослідження, серед них: аналіз, синтез, дедукція, індукція, аналогія, моделювання, абстрагування та узагальнення. Інформаційну основу дослідження становлять праці вітчизняних та зарубіжних науковців на тему впровадження системи Lean та реалізації інструментів цього підходу, принципи мотивації працівників виробничих підприємств через реалізацію підходу KPI, методи корпоративного навчання та підходи до оцінки його ефективності, оптимізації процесу логістики, реалізації «холодового ланцюга», способів реалізації системи НАССР на молокопереробному виробництві та побудови молочного кластеру на регіональному рівні.

У дисертації подано теоретико-методологічні та прикладні положення застосування організаційно-економічних механізмів розвитку конкурентоспроможності молокопереробного виробництва регіону. Заслуговує на увагу логічне структурування етапів вирішення поставлених завдань. Зокрема, в першому розділі здійснено аналіз зміни виробництва молочних продуктів молокопереробних підприємств регіону та України за останнє десятиліття, в другому розділі удосконалено методичні підходи до впровадження системи Lean на молокопереробних підприємствах, в третьому розділі здійснено оцінку ефективності корпоративного навчання на молокопереробному

підприємстві, у четвертому розділі обґрунтовано ефективність використання «канбан», як інструменту для організації щоденного транспортування молочної сировини, проведено оцінку соціальної відповідальності компаній на прикладі еко-ефективності транспорту молокопереробних підприємств, у п'ятому розділі сформовано науковий диференційовано-інтеграційний підхід до впровадження системи НАССР та розроблено модель молочного кластеру в регіоні.

Системний підхід застосовано для структуризації та класифікації поняття «Ощадливе виробництво» і побудови загального підходу до впровадження цієї системи у виробничий процес. (с. 95-96); інституційний підхід використано для аналізу та оптимізації систем контролю якості продукції, зокрема впровадження системи НАССР, з метою покращення конкурентних переваг молокопереробних підприємств (с. 271); структурний підхід застосовано для побудови блок-схеми структури категорій суб'єктів оцінки конкурентоспроможності молокопереробних підприємств (с. 99); порівняльний аналіз використано для зіставлення методів впровадження ощадливого виробництва на українських та іноземних підприємствах, з урахуванням специфіки регіональних умов (с. 123); структурний аналіз використано для дослідження ключових компонентів системи управління молокопереробними підприємствами, включаючи логістику та мотивацію працівників (с. 162); статистичний аналіз використано для оцінки економічної ефективності виробничих процесів молокопереробних підприємств (с. 83-94); категоріальний аналіз застосовано для систематизації наукових досліджень вітчизняних і зарубіжних авторів щодо управління ефективністю виробництва (с. 72); контент-аналіз використано для дослідження еволюції наукових підходів до управління молокопереробними підприємствами, зокрема впровадження Lean-технологій (с. 123); інверт-аналіз використано для вивчення змін у виробничих системах за останні роки, включаючи трансформацію економічних підходів у галузі молокопереробки (с. 85-94); кореляційно-регресійний аналіз застосовано для побудови моделей, що оцінюють ефективність транспортування молочної продукції, дозволяючи

визначити основні фактори впливу (с. 249); показники для розрахунку інтегральних показників використано для оцінки ефективності впровадження методів системи Lean (с. 114); підхід, застосований у моделі управління молокопереробними підприємствами на основі інституційних і логістичних факторів (с. 242-246); метод економічного прогнозування застосовано для прогнозування змін у молокопереробній галузі та побудови довгострокових економічних моделей (с. 266-268).

У результаті проведеного дослідження: запропоновано комплексну концепцію розвитку молочного кластеру на основі інноваційних технологій та ефективного корпоративного управління (с. 324-336); рекомендовано набір показників для оцінки ефективності виробничих процесів та впровадження системи Lean на підприємствах (с. 219); запропоновано методики для оптимізації транспортування молочної сировини та продукції, що забезпечить підвищення ефективності молокопереробного виробництва регіону (с. 215; 251); розроблено авторську методику оцінки ефективності впровадження систем якості на молокопереробних підприємствах (с. 275-292); сформовано рівневу модель розвитку молочного кластеру в Тернопільському регіоні, що враховує інституційні, економічні та логістичні аспекти (с. 331); класифіковано різні підходи до впровадження систем якості, таких як HACCP і Lean, що дозволяє адаптувати їх до специфіки українського ринку (с. 135-140); запропоновано математичні моделі оптимізації транспортування (с. 252-255); апробовано методи аналізу ефективності логістичних процесів (с. 219); класифіковано основні фактори, що впливають на транспортну ефективність підприємств (с. 216); рекомендовано інструменти для зменшення логістичних втрат і підвищення продуктивності (с. 251); запропоновано стратегії адаптації міжнародного досвіду для українських підприємств (с. 285); класифіковано ключові відмінності між методами підвищення ефективності виробництва (с. 135); розглянуто різні підходи до управління логістикою (с. 214-215); сформовано рекомендації щодо інтеграції інноваційних технологій у виробничі процеси (с. 262-268); запропоновано авторське бачення щодо

підвищення ефективності виробництва в умовах сучасної економіки (с. 334-336).

Наукова новизна положень, висновків і рекомендацій, їх практичне значення

Наукова новизна отриманих результатів полягає в науковому обґрунтуванні концептуальних засад, теоретико-методологічних основ та розробленні науково-методичних підходів і рекомендацій практичного характеру щодо удосконалення організаційно-економічних механізмів розвитку конкурентоспроможності молокопереробних підприємств регіону.

Основними елементами новизни є:

– комплексний підхід до розробки та впровадження організаційно-економічних механізмів стратегічного управління молокопереробними підприємствами регіону, спрямованих на підвищення їхньої конкурентоспроможності на всіх рівнях управління. Особливий акцент зроблено на синхронізації діяльності структурних підрозділів підприємств у межах молочного кластеру регіону, що дозволяє досягти зростання ефективності підприємств та їх конкурентоспроможності (с. 331);

– науково-методичні підходи до впровадження системи Lean, яка забезпечує зниження виробничих витрат та собівартість продукції. Цей інструмент сприяє подальшому зростанню конкурентоспроможності молокопереробних підприємств регіону (с.101-104);

– механізми взаємодії між ефективністю діяльності та корпоративним навчанням, що забезпечить оптимізацію управління конкурентоспроможністю підприємств молокопереробної галузі регіону (с. 202-207);

– науковий підхід до мотивації персоналу на основі концепції ТАМ, яка враховує залежність між рівнем освіти та віком працівників. Це дозволяє ефективно реалізовувати систему корпоративного навчання, що підвищує професійний рівень персоналу та сприяє розвитку молочного кластеру (с. 187-188);

– інструментарій реалізації принципів Lean у логістиці молочної продукції, що враховує технологічні та логістичні операції, забезпечуючи збереження якості продукції в умовах «холодового ланцюга», що сприяє підвищенню конкурентоспроможності молокопереробного виробництва регіону (с. 262-265);

– науково-методичний підхід на основі моделі CIPP для оцінювання не лише процесу навчання, але й його результатів, застосовуючи математичні методи для прогнозування впливу на ефективність підприємств оцінювання ефективності корпоративного навчання (с. 201-202).

– методичні підходи до впровадження системи контролю якості та безпечності готової продукції у її виробництво, з акцентом на статистичну обробку лабораторних даних, що сприяє підвищенню конкурентоспроможності підприємств на регіональному рівні (с. 306-315).

– адаптований підхід до оптимізації технологічного процесу молокопереробних підприємств на основі Lean, включаючи побудови звітів за методом А3 для пошуку «кореневої причини» та попередження виробничих втрат (с. 145-147).

– Впровадження цифрових технологій в управління та моніторинг якості продукції, зокрема використання системи RFID-WSN, що дозволяє підвищити прозорість ланцюгів постачання та відповідність продукції вимогам безпеки (с. 260-262).

Основні наукові положення, висновки та рекомендації дисертаційної роботи можуть бути використані для подальшого розвитку теорії та практики управління конкурентоспроможністю молокопереробних підприємств у регіональному контексті. Впровадження розроблених організаційно-економічних механізмів і методичних рекомендацій дозволить забезпечити підвищення ефективності управління, покращення якості продукції та підвищення конкурентоспроможності підприємств на регіональних і міжнародних ринках. Впровадження наукових положень, висновків і рекомендацій, представлених у докторській дисертації, мало значний

регіональний вплив. ПрАТ «Тернопільський молокозавод» використав запропоновані рекомендації щодо Lean для оптимізації виробничих процесів, що привело до зменшення втрат при виготовленні готової продукції (довідка № 293 від 23.10.2023). ПП «Чортківмолоко» застосувало методологічні напрацювання щодо логістики, що сприяло ефективному функціонуванню «холодового ланцюга» та забезпеченню високої якості сировини (довідка № 156 від 05.10.2023). Асоціація виробників молока скористалася рекомендаціями щодо системи HACCP, що дозволило встановити чіткі зв'язки між якістю та безпечністю продукту через обробку лабораторних даних (довідка № 039-2023 від 23.11.2023). На ТОВ «Кременецьке молоко» на основі концепції ТАМ розроблено стратегію для корекції корпоративного навчання (довідка № 449 від 19.12.2023). Тернопільська міська рада використала рекомендації щодо підвищення якості продукції та ощадливого виробництва для зміщення гендерної асиметрії в професіях (довідка від заступника міського голови). Тернопільська обласна військова адміністрація впровадила рекомендації для зменшення втрат у виробництві та підвищення конкурентоспроможності підприємств регіону (довідка № 03-889/11 від 23.01.2024). Результати дослідження також застосовані у навчальному процесі Західноукраїнського національного університету (довідка № 126-29/128 від 17.01.2024 р.).

**Повнота викладу результатів дослідження в наукових публікаціях,
зарахованих за темою докторської дисертації**

Основні положення та результати дисертаційного дослідження викладено у 39 наукових публікаціях, з них: 29 публікацій, в яких відображено основні наукові результати, в тому числі 2 монографії – одна одноосібна, а одна у співавторстві (1 розділ монографії підготовлено одноосібно), 4 статті у наукових періодичних виданнях, які індексуються в базі даних «Scopus» та «Web of science», 23 статті у наукових фахових виданнях України. Загальний

обсяг опублікованих праць становить 51,54 друк. арк., особисто авторці належить 27,25 друк. арк., серед них: наукових праць, в яких розкрито основні результати 27 наукових досліджень за темою дисертації – 26,85 друк. арк.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається з анотації, вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг роботи становить 413 сторінок друкованого тексту. Основний текст дисертації охоплює 345 сторінок друкованого тексту. Наукова праця містить 57 таблиць, 50 рисунків (з них 1 рисунок та 10 таблиць подано на окремих сторінках), 6 додатків на 22 сторінках. Список використаних джерел складається з 464 найменувань та розміщений на 46 сторінках

Ступінь використання матеріалів і висновків кандидатської дисертації

Результати досліджень, за якими Сенік Ю.І. захистив кандидатську дисертацію на тему: « Зміни ліпідного складу тканин прісноводних риб за дії Цинку та Кадмію», подану на здобуття наукового ступеня кандидата біологічних наук за спеціальністю 03.00.04 - біохімія, в його докторській дисертації не використовувалися.

Відсутність (наявність) академічного плагіату, фабрикації та фальсифікації

Дисертаційна робота Сеніка Ю.І. на тему: « Організаційно-економічні механізми розвитку конкурентоспроможності молокопереробного виробництва регіону» відповідає принципам академічної доброчесності. У докторській дисертації та наукових працях, які відображають її результати, відсутній академічний плагіат, фабрикації та фальсифікації, що підтверджено відповідною довідкою. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

Дискусійні положення та зауваження

Потребує детальнішого обґрунтування взаємозв'язок між синергійним ефектом у молочних кластерних моделях та підвищенням конкурентоспроможності підприємств молокопереробної галузі регіону. Хоча в роботі висвітлено важливість кластеризації підприємств для оптимізації виробничих процесів, додаткове пояснення впливу цих моделей на довгостроковий ефект варто було б доповнити прикладами з практики (стор. 146-148).

У роботі недостатньо детально розкрито роль інституційної складової в управлінні конкурентоспроможністю молокопереробних підприємств. Інституційні фактори суттєво впливають на функціонування молочного ринку, однак в запропонованій моделі управління ці фактори могли б бути більш чітко структуровані й виділені в окремий блок (стор. 202-204).

На рис. 2.3 (с. 178) представлено алгоритм впровадження ошадливого виробництва (Lean) у молокопереробні підприємства, проте варто було б надати більш докладну класифікацію можливих ризиків та бар'єрів для його реалізації на малих підприємствах галузі. Незважаючи на те, що впровадження Lean демонструє позитивні результати, потребує розширення аналіз його адаптації до малих і середніх підприємств (стор. 180-182).

Розділ, присвячений корпоративному навчанню та розвитку кадрового потенціалу, потребує глибшого аналізу впливу вікових характеристик на ефективність навчання. Використання концепції ТАМ є доцільним для молодшого персоналу, однак потребує уточнення, як саме воно впливає на старший персонал у молокопереробних підприємствах (стор. 224-226).

Науково-методичні підходи до управління логістикою молочної продукції (стор. 210-212) ґрунтуються на теорії ошадливого виробництва, проте варто було б глибше розглянути вплив інноваційних технологій у сфері логістики на підвищення якості продукції та зменшення витрат у регіональному контексті. Розширення цього аспекту підвищить практичну значимість дослідження.

Система НАССР у роботі проаналізована з точки зору якості та безпеки продукції, однак не вистачає уваги до аспекту її впровадження на рівні регіональних молокопереробних підприємств. Додатковий розгляд специфічних перешкод для реалізації цієї системи в невеликих компаніях сприятиме більш повному розкриттю теми (стор. 276-278).

У роботі висвітлено концептуальні підходи до підвищення конкурентоспроможності молокопереробних підприємств, однак варто було б детальніше розглянути можливості інтеграції цифрових технологій у виробничі та логістичні процеси. Це дозволить підвищити адаптивність підприємств до сучасних вимог ринку та зробить запропоновану модель управління більш універсальною (стор. 250-252).

Загальний висновок

Дисертаційна робота Сеника Юрія Ігоровича на тему: «Організаційно-економічні механізми розвитку конкурентоспроможності молокопереробного виробництва регіону» є кваліфікаційною науковою працею, виконаною здобувачем самостійно. Вона містить нові науково обґрунтовані результати, що полягають у розробці теоретико-методологічних та науково-практичних положень щодо підвищення конкурентоспроможності молокопереробних підприємств через впровадження системи Lean, корпоративного навчання, оптимізації логістичних процесів та впровадження системи НАССР. Дисертація оформлена згідно з чинними вимогами.

Дисертаційна робота на тему: «Організаційно-економічні механізми розвитку конкурентоспроможності молокопереробного виробництва регіону» за актуальністю, змістом, обсягом досліджень, науковою новизною та практичною значущістю отриманих результатів відповідає вимогам пунктів 6, 7, 8, 9 Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 1197 від 17.11.2021 р., а її автор - Сеник Юрій Ігорович заслуговує на присудження наукового

ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.05 - розвиток продуктивних сил і регіональна економіка.

Офіційний опонент:

Доктор економічних наук, професор,

професор кафедри менеджменту

ім. проф. Й.С. Завадського

Національного університету біоресурсів і

природокористування України

Надія РЕЗНІК

СВІДЧУЮ
проділу кадрів

С.ГРИЩЕНКО